

ХАЬИАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

Саха талааннаах
поэта,
тылбаасчыта, биир
дойдулаахпыт
Гаврил Иванович
Макаров—Дьуон
Дьагылы олунньу
27 күнүгэр
төрөөбүтэ 100
сылын туолла

Спорт

М.Е. ЗАХАРОВ ААТЫГАР КӨНҮЛ ТУСТУУГА ТУРНИР

М.Е.Захаров төрөлсүт кыһыһтан уонна тустуу кылаабыһыт судуу баһыттан тустуу туһулан кылаастык кэжисиллэригэр көрдөстүбүт. М.Е.Захаров кыһа ОМ Макарова: "2002 сыллаахтан сыһын айы урлорго манньк күрөхтэһи арам сырдык кэриэһилэр ыһтылар. Урут улахан саастаахтарга эмиэ ыһтылар ээ. Былырын арам 75 сыһыгар үбүлүндөөх күрөхтэһи буолан аастыт. Быһылды күрөхтэһи буоларын курдук сүрдээх интэриэһинэйдик, кэрэхсэбиллээхтик

Барыга 13 бийлэхийгта бастаабыт, мээстэлэспит оворлорго наараада туттардылар. Ордук чорбойбут оворлорго анал биригистэри биэрдилэр. М.Е.Захаров төрөгүт кыргыттарга О.М.Макарова, Л.М.Захарова анал биригистэрин Диринг оркуулатын тууштуу тренерилэр Д.Ф.Иванова туттардылар. Мыны таһынан бу турнир тэрийбит, спонсордаабыт дьонто улахан махталларын билэрдилэр.

Майи СТРУЧКОВА,
Аня КОРЯКИНА,
Күнэй ПРОКОПЬЕВА,
6-с кылаас үөрэнээччилэрэ.
Дирит:

СЭБИЭТ МУННЬАҔАР

Иккэн бопуруоһунан киин ба-
лалына таслаабынай быраана Алек-
сандр Илюкентьевич Корзин үһүтүн-
нэригэр оҕордо. Киин улусунда дуору-
буяа харыстабылын айыгыт хайдах
үлэли-хамсыы олорорун билиһини-
нэрдэ, баар кыһалталары дүүһүлөөн
нэһиликэ баһаыһталарына ыһааһыт.

Муннахаа хэргэньхыг ылыгт кураторбыт Иосиф Степанович Месхязев тэглэ, нэхилээк баһышхатарыгар үлэ-хамнас илөөлсө сорукарын алах-хоһилларыга сүбэ-ама бирдэ. Билгэ үлэлһэртэ, түмсүүлэх буоларга аһырдэ. Онуоха улдуус баһышхыга Андрей Тхоффеич Ноговинээн нэхилээк баһышхатарыгар туһалыйт: "Аны кэлэстэр, ыргытыһар кэммит ааста, сыһыпаралар сорук буолан хайыскаларыан аттарылһан бөриллэннэр. Президент уолна Правительство тэһ хатаайыстыбатыгар чокчу сорукары туруорар, мантан ыла үлэлһийит, тылтан дыһалар көһөбүт" - дииһиһи соруудаа эгтэ.

A. ZAKHAROV

Тыа хаһаайыстыбата

ЭРДЭТТЭН БЭЛЭМНЭНИИ БАРЫАХТААХ

Улууспут олохтоохтору, нэһилиэк саватталара биигил тэристэбил ыһтар үлүстөр, чулаан быһыттары онорууга, өрөмүөннээхлөгнө илтаристэхтэр, юмалегһар. Эрдэгтэн сэрэхтэх буолан, халаан уутун этэгнэ аһарарга үлэ дэһижэбис.

Кәпсәттә Алексей СЛЕПНОВ.

ВНИМАНИЕ, ВНИМАНИЕ, ВНИМАНИЕ!

С 27 февраля по 2 марта в МФСК им. А.И. Федотова пройдут квалификационные соревнования по волейболу среди мужчин. Будут разыграны четыре путевки на право участия в Спортивных играх народов Якутии, которые пройдут летом в Намском улусе. Участвуют более 16 команд. Приходите и болейте за команду Чурапчинского улуса!

Сайды сана саҕастара

САҢА МАБАҢҢЫН АҢЫЛЫННА

Сөбүлөһүнүгэ илэи баттанна

Олунньу 24 күнүгэр улууспуттар улахан суотталаах дыһал – чааһынай предприниматель. Руслан Еремеевич Федотов тыа хаһаайыстыбатын тизхирикэлэрин, оборудованиеларын, саппаас чаастарын атыылыыр маҕаһынай аһыллыыта ыытыллыа.

Р. Е. Федотов – Саха Республикатын норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлөөх үлэһитэ, Саха Республикатын тыатын хаһаайыстыбатын туйгуна, Саха Республикатын Бочуоттаах мецената,

бу дыһал аһыллыытыгар аналлаах үөрүүлээх чаас буолла. Улуус баһылыга А. Т. Ноговицын улуус салалатын, олохтоохторун ааттарыттан саҥа филиал аһыллан эрэринэн Р. Е. Федотовка, "Туймаада-лизинг" генеральнай-директоригэр, Ил Түмэн депутатыгар С. С. Ивановка махтанна. Кили тыа хаһаайыстыбатын үлэлэринэн дьарылланар билиин улууска бу олус наадалаах, илэи кэскиллээх маҕаһынай аһыллан эрэрин, инновацион хааччылар өҥөтө кэпсээн, сайдан иһиктээрин билиэттээтэ.

Руслан Еремеевич тэрилтэтэ, Востэксэктэри маҕаһына Чурапчы дьонун-сэргэтин тыа хаһаайыстыбатыгар наадалаах тизхирикэлэринэн, оборудованиеларынан, саппаас чаастарынан хааччылыга улахан оруулааһын, чуоллаан кураан дьылларга оттуур тизхирикэни, оборудованиелары ыла-

нарга күөскэ көмүлөспүтүгэрин эттэ.

С. С. Иванов саҥа маҕаһынай "Туймаада-лизинг" хампааньна Чурапчытаагы филиалын "Байылыат" маҕаһынын баазагыгар аһылларын, биригэ үлэһитингэ Р. Е. Федотов, "Туймаада-лизинг" хампааньна, Чурапчы улууһун дыһалтатын илэи ардыларыгар сөбүлэн түһэрсиллэхтөөрүн эттэ. Салайар тэрилтэтин үлэтин-хамнаһын билиһиннэрдэ. Хампааньна 1996 сылтан тэриллэн үлэтиир, сүһүнүн 4 хайысханы туһунар. Ол курдук, тыа хаһаайыстыбатын тизхирикэтин, оборудованиеларын лизингтэ биэрэр, кыра уонна орто бизнесин дьарыктаааччылары кытары дуоһунар, сайаалка нөҥүө үлэлэһэр, федеральнай оскунна ологуран улахан тэрилтэлэри лизинг нөҥүө тизхирикэни хааччылар, агропромышленный комплекстар, тэрилтэлэр сүрүн фондalaryн санардылыга анал программаларын үлэлэһэр. Салты кэни тыа сиригэр производствотун сайыннарылыга анал программалар баалларын билиһиннэрэн туран, "Семейная ферма" программаны "Туймаада-лизинг" хайдах үлэһиттээрин билиһиннэрдэ.

Р. Е. Федотов салайар тэрилтэтин үлэтин-хамнаһын билиһиннэрдэ. Тэрилтэни 10 сыл аннараа өттүгэр Тыа хаһаайыстыбатын министригэригэр, Мэнэ-Хангалас улууһун салалталарын уонна Р. Е. Федотов тэрийбиттэр. Чурапчы илэи улуустар ортолоругар олорорунан, суола-иһэ үчүгэһинэн бу улуустары саҥа аһыллар маҕаһынын нөҥүө хаач-

Алгыс тылы анааһын

чыларга табыгастаары билиэттээтэ. Улуус үлэһит дьонно республикага тыа хаһаайыстыбатын көрдөрүүлэригэр инновацион иһэллэрин, өссө үрдүк кирбислэри ылыгыга саҥа аһыллар маҕаһынай көмөлөөх буолуохтаагын эттэ. "Эдэр ыччат аныгылы устуобуйаах үлэтиир мистэлээх, наука сайдыытын кытары тэнит хардылыыр тизхирикэлээх, оборудованиелар буоларыгар кыһалтыахтаахпыт", – дьэтэ.

Саҥа маҕаһынай аһыллыытыгар алгыс тыл анаанна, аал усту арыллыах алааһынан, кылыһыннар кымыһынан аһах туугулуна. Кирбэр символическай лизингтэни Р. Е. Федотов, С. С. Иванов, Чурапчы улууһун баһылыгын үпкэ уонна экономика солбуйааччыта И. К. Матвеев кырыйдьлар.

Маҕаһынай аһа тэлэтчи аһыллына, кэлиг, сылдыһы, атыылаһыт!

Алексей СЛЕПЦОВ.

Кириги лизингтэни быһыы түгэниэ

Нэһиликтэртэн сонуннар

ТЫМНЫЫ УУНУ ЧЭБДИГИРДИИГЭ ТУҢАНЫ

Олунньу 15 күнүгэр Чакырга тымныы уунан доруобуйатын бөрүлүгүнэр Афанасий Дюггеевич Дорофеев, Чурапчы орто оскуолатын Аҕа сүбөтин салайааччыта Николай Николаевич Новгородов, уруксуга физкультурта учуутала Егор Михайлович Пермяков ыалдьыттаан аастылар.

Баастаан оскуола орлорун кытта көрүстүлэр. Салты илэи чаас кэригэ спортивной саалары нэһиликтэһэр эти-хааны тымныы хайдах үөрэтэр, эрийэр туһунан бэйэлэрин усулларыгар ологуран, сийилин кэпсэтиллэр. Дьылларга ыйытылларга хоруйдаатылар, сүбэ-ама биэрдилэр.

Эбигэтэн кэһэ ыалдьыттарбыт Тураах Уйатыгар күөлгэ эрдэттэн бэлэмнэммит ойбонго тымныы ууга хайдах сөтүөлүүрү көрдөрдүлэр. Мустубут дьон тымныы ууга сөтүөлөһүннэ илэи характарынан көрөн сөрү дэи сөхтүлэр, бэри дьон бөрүлэһиттэр, этэртэ дьыл, сүүстэ истибиттэргэр биридэ көрбүт ордугун чахчы итэрийэн тардыстылар.

Түмүккэ олохтоох дыһалта специалистна Александра Константиновна Аламова ыалдьыттарга дьирэһитэ махтанан туран, саҥа тахсыыт Эрилик Эристанн киһиэтэни туттарда.

Николай ФИЛИППОВ.

ХАЙАХСЫККА КУЛТУУРА СЫЛЫН БЭЛИЭТЭЭНИН

Олунньу 15 күнүгэр Хайахсыт нэһиликтэртэн Россия үрдүнэн биллэриллибит Култуура сылын аһыы үөрүүлээх тэрээһинэ буолан ааста.

Бырааһыныыаастаары дьоро кэһэни Афанасий Петрович Илларионов аатын сүтэр орто оскуола үлэһиттэре ылсан, бөрт тэриһэһэн үрдүк таһымга ыытылар. Коллектив олус сэргэх, чарыкхай кэһиэри көрдөрөн, кэлбит дьон санаалара астынан, сүргэлэре көтөдүлэн тардыстылар.

Бу кэһэ култуура сайдарыт туһулар сүдү кыһамныылары, сүрүн болломторун уурбут нэһиликтэртэн бастыҥ дьонун ааттара ааттанан, махтал суруктары, сэмэй бэлэхтэри туттулар. Ол курдук, Елена Дьячкова, Мария Борисова улуус култууратын управлениетын бочуотунай грамотатын уонна үрүн көмүс түөскэ аныгылар бэлэһин, оттон Владислав Понсеев бу управление махтал суругун ылылар.

"Алаһа" Сыннаалан кэһиэртэр өр сылларга бэриһиллээхтик үлэһит-хамсыы сылдыар Мотрена Потапова улуус депутаттарын аатыттан махтал сурук туттарылына. Варвара Назарова уонна Павел Митин улуустаагы пенсионнай управление грамотатынан наараадаланан үөрүүлэрэ үгүс. Маны тэнэ олохтоох дыһалта аатыттан күнүгэ үлэһит эр мунурдаммыска, кулууп үлэһитэр-хамнаһыгар күөс-көмө буола сылдыар Елена Дьячкова, Любовь Кузьмина, Альбина Маркова, Дмитрий Дьячковский, Алексей Кузьмичев, Павел Федуловка "Сцена бөтөркэ" даһабырыанналар иһэриһиһиллэр. Хайахсытыг аатын ааттатар эдэр ыалларбытыгар Любовь, Анатолий Филипповтарга, Наталья, Александр Дьячковскайдарга, Мария, Егор Кузьминаларга, Людмила, Константин Арижаковтарга эбүрдэ суруктар туттарылыһылар.

Түмүккэ бэлиэтээн, "Алаһа" Сыннаалан кэһиэтин үлэһиттэрин аатыттан оскуолабыт коллективыгар дьонун туһулаһа тэрийбиттэртэр истиг махталыгыт тирдэбит.

Элеонора ТУРГУНБЕКОВА
"Алаһа" СК уус-уран салайааччыта.

ИИС КУРУҢУОГУН ТҮМСҮҮЛЭРЭ МУҢУНУЛАР

Мутудай нэһиликтэни Е. Г. Скрыбин аатынан Сыннаалан кэһиэртэр олохтоох иис куруһуогун "Күбэйэ" түмсүүтүн уонна "Ай" студия тэрээһиннэринэн улуус маастардара, иис куруһуогун түмсүүлэрэ муһуннулар. Улууспут нэһиликтэртэртэн барыта 74 кэрэ анар кытынна.

Ытыгылыгыт дьоро күнүгэ республикабыт уран-уустарын түмэр "Симак" галерея салайааччыта А. Н. Гоголев – Сатал Уус кэлэн кыгытыһыылан бэйэтин үгүс санаатын, үлэ быһаанын, түмэллин билиһиннэрдэ. "Симак" галерея специалисттара кэһиэ атыгытын тэрийдилэр, сүбэ-ама биэрдилэр. Улууспут чулуу маастардара маастар-кылааны ыытылар. Н. А. Лопина кыһы сизиллэһэн, кылыттан өрүүнү, М. Д. Никонова оҕуруонан тилии кистэлэһин көрдөрөн үөрөттүлэр.

Дьоро күмүстү бэлиэ түгэһинэн А. Н. Гоголев бийиги түмсүүбүт чилиһингэр, наһаабыһыһыгыгар, норуот маастарыгар Л. В. Шадрина республикабыт үрдүк наһааадытын "Норуот айымныытын сайыннара кылаатын иһин" дьин бэлэһин туттарыгыта буолла. "Ай" студия салайааччыта В. Д. Пинигина 2013 сыл түмүктэрин, 2014 сыл сорукустарын билиһиннэрдэ. Улууспуттар Олонхо ыһаага ытыгыларынан чопчу сорукустары туруорда, үлэ хайысхатын ыйды. Бастыҥ үлэлээх түмсүүлэртэ бэлиэ суруктары, бэлэхтэри туттарда.

Бу быһастаһабытын, түмсүү үлэтин республикабыт Ил Дархана Е. А. Борисов олунньу 8 күнүгэр нэһиликтэһи кытта көрсүһүүтэ кэлэ сыдыан көрдө, билиһэртэ.

Түмүккэ Одьулуун нэһиликтэни "Иэйэхсит" түмсүүтүн салайааччыта А. Н. Григорьева атыһын ситэрэн, бири илэлээхтэртэр аныгыбын:

Сахам сэмэй дыһаара
Сайдам санааһын тийһэн,
Оһуордаан-маһдардаан,
Оһуулаан тистигин дьыһитин.
Көһүр ойууну унаардан,
Күөх сабынан субуйан,
Кэһчэри ыччактар кэһсээн,
Кэрэни кэһиллээри кэрэһэлээн,
Кэһкэлээтэ симэһитин кэрэтин.
Өбүтэ үгэһин үөдүтэн,
Өһбөөрбөт өңүн ситэрэн,
Үйэлэртэ тизэрдэ,
Өһбөг-сүһүт үйэлээт,
Үрдүккэ кыһаттаан.

Е. КАТАКОВА, "Күбэйэ" түмсүү салайааччыта.

АЙАН-СЫРЫЫ СУОЛУГАР СЭМЭЙ КЫЛААППЫТ

Бүтүн Россия үрдүгүн хааанттыгтаабыр да Арктиканы сайын-
арьлыг болдоотто күүбүрдэ В. Путин
2013 сыл олунуугутар Арктиканы сай-
ынвары стратегиятын биэрэгтэн ту-
рар Норуоттар икки ардыларынаады
нормоа олодуур буоллахха, Аркти-
каа биһигитэн 13 улууг, уосайа 1
609,9 тыһ. км. м иэвээх сир-уот хапсада
СР Президентэ Е.Борисов 2014 сылы
Арктика сылынан билдэрэр туһунан
ыйаада тохсунуу 30 күнүгэр тахсыбы-
та.

Бийнл республика үрдүнэн "Хотугу завас" олус ыараханньах аастыта, телевидение, кайһат, араадьыйа барыста ол тулуйан суруйар Арктикага таһаһаһа тиердн тыһа суолтааһах болпуруос буолар СР суогуун хаһаайствобатын министиро С. Винокуров дыһалыннан бийити төрүтүттөн устун "Тааттаавтордортан" биердин бульдозер уонна 2 бульдозерист эменчиттэх Муюма улуутунгар суол үмүтүтэр көмөлөһө диир баран улэһи сыдыһаллар Тизэһингэ-

дэри бэйзбит тралбытынан тизээн идэн биэрбиппэт. Николай Петров уоона Александр Саввин нафен хотуттан төрүттөх Чурапчы күтүөттөрө тийбэн, суол оҥоһуугуар үлэни сындыаллар. Тохсунньу 23-тэн сардалан Муома улутунун Чуумуу Кытып дэриэбинэттэн 90 км уһулунаах учаастакка хаарын, кумарын астаран, сырын, айан тохтоло суох бар буоларын хааччыһахтаахтар. Олохтоох "Индиетир суоллара" ХЭТ нахтанан кэлбит бары үлэбиллэри тэрийэн, аһатып, хонирон үлэтээр.

Хоту дойдү айлангычтар үлөшүр тыйындын бары билэбиз. Суола-иһэ би-ир тусна киксэн. Уус-Ныараттан Хоңу-ута дээрэ Индигир өрүс устун сороор кыдымдарынан, сороор кылыр мууһунан айанныгыт. "Дорожник" ХЭТ генеральнай дирижтэре Гаврил Владиславов уюуа РФ бочуотунай дорожник Петр Наумов орус кутталдаах, сэрэхтээх айан дөн кэлишилэр. Кии-лэр СР суолун управлениетын бэрэстэ-билетин Е.С. Мирошны кытта үлэтиг-тэрибт хайдаа. Олохсуян, үлэтиг-хам-ны сыйдалларын биксэн-өрөөн кэл-биттэре. Аара массыналар бэйэ-бэйэ-лэриня соһууулары, өрүс орлоготар да хоңуулары, муус хайдан уута түһэ сыйылылары да барыта баар буолар эбэт.

Онон бийлэлт тэрилтэ Архиваа улуу-
стара сайдылгытар, чуолаан таһаҕаһы
таһар, айан-сырын суохтарын оторуу-
га бэйэбит сэмэй кылааппытын кэлэр-
сэбэр.

Сүүл үлэтэ – биир ураты ойлгалзх уустук үлэ. Сылын айны "Дорожник" ХЗТ үлэһигэрин республика ийнээри да, тэс да өттүгэр баар сылһи атар, чэбдигирдэр санаторийларга үлэ үөһүгэр сыл

дыр дыну дорубуяларын бөгөргөткөлөрүгөр кыях биэрэр үгүө үгөстөх. Он курдук, сылын айы ирилди-үсүгүү үлэиет күһүн, саас "Чэбдик", "Сосновка", Алтай ыраайылар "Бело-куриса" санаторийдарга беран эмтэнэн, сынынан кэлэлэр Түригэ путевка-тын, кэлэр-барар ороскуоттары тэлүүр. Бу булар үлэиет туһунар кыһалдыы, быһаччы көмө.

Хяаргыскаларга: 1. "Дорожник" ХЭТ директоры Г.Владимиров уонна РФ Бочуоттаах дорожника П.Наумов - Муомуа. 2. Идирити өрүүһүн аян суола. 3. "Дорожник" ХЭТ учаастак начальнига СИ Дидоров "Белогориска" санаторийта.

«Дорожник» ХЭТ пресс-книга.

Үбүлүөйдээх биир дойдулаахпыт

Матялтай кылааска Кындалга 7 оёр кызырбегэра Дьолдох оор сааһа аастыт, оосула боруугун атыынаабыт, пионерни кызырбегэ төрөөбүт дөйдүтүн олус күндүтүк саньыр, татыыр.

Үс сүүл үерэмэлтийн ханниг-
тэй бодогсугуу содула кэлэн
оскуола сабыллан Болтоноро
үерэнэ кистрбита Бу оскуола

та. Чигэнийэй, таһаарьылаах сулуусатын бэлиэтээн, төрөштүгээр "Махтал сурун" калбита. Сержант эвэниелаах, Советский Армия туйгуна буолан дойдутугар эргийбита.

Дондугутар ороошчийнхан
улалзан баран ою эрдэнттэн
байхантай буудар багатын то-
лоро Хабаровскайгаар педаго-
гическай институтса гуттарса
барьта. Экзаменнары си-
тишээлээхтэй аахан туурт сэл
үрүнэн лейтенант званиедах

спортивной саала, уһууаан спор-
тивной корпусуна, начальнай оу-
кула корпусуна, Кындагы
"Олонхо дойдута" комплекс.
Таатта урбэ туоруур муоста
тутулуубуттара, быһыттар
өрөмүөнүэрэ ытыллыбыттара.
Нэһилиэк дыно-сэртэтэ
аһорон таһарыылара үрдүк
көрдүккэ тахсыбыта, дохуут-
тара үрдүккөтэ.

Гаврил Гаврильевич мэтин
"Туймаада-Лизинг" ААО ЛК
Чурапчытаагы "Байылыат"

мнэстэтгээр хус батынха сүлдэн
айн түнэр, ыттарар. Байгэ
сэлхэры бэлбэг, эгэрэг дээр
«Үрдүнэ тылбылар кылат
таары аһарбат сааһыг». Улахан
булга да сүлдэр, онор даганы
сигдүтээр буулбатах сураг
инилээр. Онү биерг булгалаар
табаарыгастар, билэр дьон ба-
ры билэргэһинхтэр. Туствах
үлэтин таһынан общественнай
үлэни өрө тутан калла. Ол кур-
дун, Одылуунга түөлбэ на-
чалынтынан, Хатылы орто ос-
куолатын профкомун председ-
телисэн, Болтонгор "Сырдык
аартыг" чэбдик охду пропаган-
далыар общественны салайбы-
та, Чуратчы ээлииньэтигэр
олорор билр дойдулаахтаран
түгсүүтүн салайбыта Болтоно
орто оскуолатын бастын ур-
нэччиликтер сылтага дэлэ көр-
гөнгийн биризмэйгэ туттарал-
лар.

Одигун доворун Маринылын 1980 сыллаахха мал буолбутугар. Оволорун итгэн, үөрэттэрин бэл онорбутугар Денис таксистыыр, Евгений предприниматель, Наталья регистрационнай палатага үлэлиир, Руслан предприниматель, Игорь "АЛРОСА" АК үлэһитэ.

Орло туруу бараан дийдуга нээлттэй киши пенсийг тахсаар саяаһыгэр мэхээг бэргэлдээт олохтор бу саастар дээрэ хайдак олоордум, туу ыһыны дээр эргилдэн кэрэр, сыана бэргээр, дьон-сэргэ сыанабылын кэтээр. Онууха мин: "Тавриг Гаврилчиг!" Эн дээр кэрэлэн, төрөөбүт түөлкө, уллууну сайдыытын киши туруулаһан үлэлээтэр, элбэг ситигч", - диян сыанабылын этэбин, чэгиэн доруубуяны, минки үлээр ситигчлөөрн, тус олохтор дьолу-соргуну багарабын.

Алексей СЛЕПЦОВ

ДЫИЭ КЭРГЭН АБА БАҢЫЛЫГА, ТӨРӨӨБҮТ ТҮӨЛБЭ ПАТРИОТА

ити изэнгэ арьс хылаастаах буюу хэвсгэлдэг бастаахыг бүтэргийтгэх үүрэгтэйчүүр бэлиэ хылаастаах үүрэгшүүр. Ганцлаах энгэс нь хууцтэй эгнэлэр. Ахсыг хылаахыг 36-тээ буюу бүтэргийтгэр. Үүрэгш үүрэгтэй, бэрэвдэгдэх буюу албаах хайрхана, гомот хылаа. Сахатхыг, биологийн, физикуурааны сүүлүүр. Ов эрдэгтэй айваах талын хылаах уул аалт хылаастаах куобаах тухаахыг, саахыг хууц хылаах үүрэгш буюу буюу.

Орто оскуланьы Хатылыга бүтүрбиге Болтоно, Мырыла, Хатылы ордулору икэи кылааһынан 40-тан тахса буолан үөрөммүстэрэ. Угүс оро, ол иһигэр Гали, интернака спор-бүтүрэр. Окус кылааска үөрэн-сылдьан кэмсомол кэнэтигэр кыргыта. Бу оскуланьы еп-тиһилээхтик бүтөрөн сити-хөгүү аттестатын ылан олох-хонор саатарлар үстэмэтига.

Олсун бийр бэлнэ түгэни-
нэ ытык иэһин толорон Совет-
сай Армия кэсэтиэр сулуус-
палааһынан ааһар. Икки сэт
Чита, Монголия сылдыбы-

военрук идэлэх бүтэргбитэ. Үөһээ Бүлүүгэ Ороһу, Чурапчыга Одьолуун, Хатылы, Болтоно оскуолаларыгар военруктан, физкультур уургуучуулаһынан үлэсбэтэ. Уолаттары патриотическай нитиһигэ, эт-хаан эттүһүн сайыннарылыа сатабылын, джоррун уурбута. Болтоно нэһилигигэр участковай милиционерһынан үлэсэбэтэ.

Түрмизэр дьонурдаах, төрөөбүт түөлбөтэ сайдарын туһутар ис сүрүөтүн ыалдьар, үл туһутар таһаарылаахтык үл туһутар эдэр киһини таба төрөннөр, улуус салалтата Болотоо нэһилисигин дыһалтатын баһылыгынан аныабыттара. Бу нэһиликкэ землүстрөөтөлүнэн үлэттир кэмизэр сирин үтүлүтүтэ, сир докумуоннарын интэруутта үлээлээбит үлэттин саймынарын салтыы ыытытыа киһи баһылыктыыр кэмизэр аһах сүөһү, сылгы аһааана ыбыллыбытэ, дьон-сэргэ түргэниэ ситэр салаалары — куһу, куурусаны, сибинниһи хото илгэр буолбуттара, оһуруот аһын ууннэрин сайдыыта. "Үтүө дыһала" чэрчитинэн

[illegible]

Урдуг, таһаарыыһах үлэтэ
сыаналанан "2000 үтүн дына-
балынан, Саха Республикатын
Ыччат министриэтибэтин
Букуотунай грамотатынан,
бүлүүс, нэһилиэк салалтара-
рын албох грамоталарын, дипло-
манынан наҕараадаламмыта.

Г. Г. Лебедев сэрхуунаах со-
вордхут, байанайдаах булчут.
Юни ханна сышхыт күүлүтэр,

Бүгүн мөн суруйтар кийин Гаврил Гаврильевич Лебедев 55 сааһын туолан үбүлүйдөх быраанышын-ыгын бэлгитээр түбүгүрө сымдар Бишр дойду-лаарым, табаарыным уонин үлэбитинен да элбэхтик алты-пыг буоламмын, кини туһунай "Сага олох" халыамытыгар таһаартарарга быһаарыным.

Гаврил Гаврильевич 1959 сыллаахха кено-налын кыр-даллардаах, күлүмэс ивууру-гар кун күлүмүрдүүү күүлэр-дээх, сырдык-ыраас уулардаах Туойо үрэхтээх Болтон нэһилиэгин Кындаалгар сэтэ оролоох Акулина Ивановна, Га-врил Дмитриевич Лебедевтар дык кэргэттэригэр бонис оронон күн сириг көрбүтэ Очолорго Кындаал 20-тин тахса аыллаах, элбөх ыччаттаах, колхуос сүөһүтүн, сылыттын хөрөр-и-тэр тоһуу үлэһиттэрдээх үлэ-лээн-хамсаан, тигэээн олорор кэмэ этэ Ийэс ыанынысыты-быр, аҕата кыһынны от-мас ти-эйбитигэр сымдара, сайынны оттуура Кыра Ганя очмотоһу оро сиэриннэн сүүрэн-көтөн, монотойдоһон, сааһааһа соһо-о-

Н.Н. Шестаков, В.М. Монастырев, А.М. Слепцов,
Г.Г. Монастырев, Г.Г. Кузьмин, Н.М. Старостин.

Эгэрсэн кытта кэргэний Афанасий
Егорович, абалорун, сизэнэрин, Чурапчыттан,
Дьонускайтан биһгэ төрөбүттэрин.

ОБЪЯВЛЕНИЯ

Виталий Валентинович Бианки (1894-1959) – основоположник природоохранной литературы для детей. Он автор многих детских книг о животных и птицах: «Первая охота», «Лесные домишки», «Чей нос лучше», «Чьи это ноги», «Что чем поет?», «Хвосты», «Где раки зимуют» и др. Книжки Бианки учат читателей наблюдать, сравнивать, думать, разгадывать тайны леса, разгадывать маленькие и большие загадки из жизни зверей, птиц, насекомых.

No agreement

-
1. Ночью пелла, златица
 2. Лявца, которого мать подбрасывает в чужие гнезда
 3. ...етка
 4. Он играет на щепке расщепленного проволочного дерева
 5. Анюткина —
 6. Мыльное —
 7. ...дом
 8. Печенка опледала пленный измения
 9. Девятилетнего сюенения Дуров взял в свою группу, как это звали?
 - 10 и 11. Сказка о том, кто где живет
 12. Сидящая ..

По вертикали:

1. ...полосатик
2. Заяц, косач, ... и Весна
3. Терентий- ...
4. ... Пих
5. Мышонок ...

A detailed black and white illustration of an owl, likely a Great Horned Owl, perched on a branch. The owl is facing forward, with its large, prominent eyes and feathered ears clearly visible. The feathers are intricately detailed with various patterns and textures.

Болбойун!

"Коммуналоустык" ОДКХ филиала,
Ярославская аатынан үүд. 58

Кэриэстэбил

АХТАБЫТ, САНЫЫБЫТ

Убайыг, тээйыг сэрлэрү наһаа

Бырааттара, балтылары,
сиэттэра, аймахтара.

Бачивок сакоос:
№27-29 (10845-10847)
Тираж 2150.
Хаймат сынанат: 10 солк.

Сага олох

Алтор сурутур элелер савас
редацие психиатрлар мадрин сеп
тубалар буолбатах. Суруука ийиллор
чичиллор кырдыаастарыгар
иттинеһин алтор тус бийеи савас

Уйгу кыһата

"Чуранчы" ТХПК "Сага олох" хаһыакка бийга биирдэ тахсар анал сыһарыыта № 2 (36)

2014 сыл
Олунньу
27 күнэ
чэпиэр
№ 27-29
(10845-10847)

Сүрүн сонуннар

— 2014 сылга улууска тыа хаһаайыстыбатын үбүлээһин 31 778 851 солкубайынан былытынынтытааар аччаабытын даҕаны үрдүнэн үт соҕоту-опкатын сорууда 6900 тоннанан хаалла. ТХМ тиниһэт үбү күһүн буларга суоттанар. Онон үт былаанын толорго быһиниттэн күүскэ ыһыахха.

— Саха сиригэр маннайгынан Мугудайга агрокластер тутуларга быһаарыллына. Оно 50-нуу ыаныыкка-2, 25-тии ынахха-4, барыта 6 хотон, 24 толору хааччыллы-ылаах дьыллар. Төһөй

нэһилиэгэр биирдиилээн чаһынай предпринимател-лэргэ 6 сага хотоннор туту-луохтара. Маны таһынан Мындааайыта былытынын саҕаламмыт 400 төбөҥө анал-лаах улахан сүөһү комплекса быйыл күһүн үлэҥэ киири-эхтээх.

— 2014 сылга Арыылаахха диэри 13 км. Хадаарга диэри 9 км массыына суолун саама-ай мөлтөх сирдэригэр кани-тальнай өрөмүөнү ыһыты көрүлүннэ, үлэ саҕаланна. Маныа тустаах нэһиликтэр улахан көмөлөрө, кыттыы-лара эрийиллэр.

2013 СЫЛ БАСТЫН ОТЧУТТАРА

Нууччалыы "Лучше поздно, чем никогда" дьэи өс хоһооно ба-ар. Тохсунньуга "2013 сыл бастынара" дьэи таһаарыыбар аа-сыт сыһаах улууспут бастын отчууттарын ааттара көтүтүлэн хаалбыттар. "Норуот бэйэтин ге-ройдарын билиэхтээх" дьэири-нип тохсунньу 14 күнүгэр улуус баһылыгын бааллар харчынан сертификат туһут чулуу отчу-тарбыт бу бааллар.

Баһынай хаһаайыстыбалар-га:

"Комплексе" б/х Одьулуун (М.П. Михайлов) — 100000 солк.
"Сага олох" б/х Сылан (В.Д. Макаров) — 75000 солк.
"Чаран" б/х Мындааайы (М.К. Луковцева) — 50000 солк.
Тус бэйэ кэтэх хаһаайыстыба-тыгар:
Михаил Николаевич Игнать-ев (Болдугур) — 50000 солк.
Федор Тарасович Гоголев (Одьулуун) — 35000 солк.
Петр Петрович Манасытов (Арыылаах) — 25000 солк.

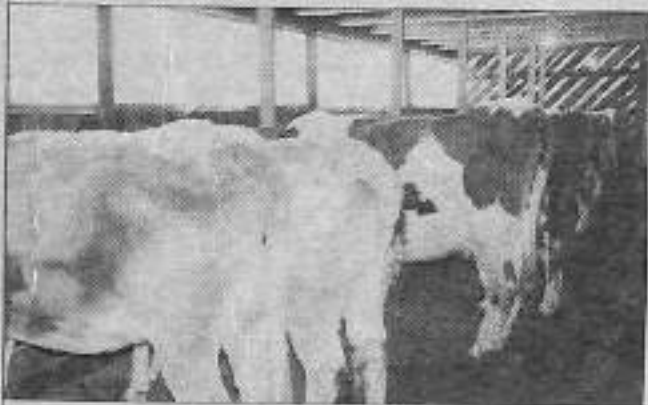
2014 СЫЛГА УЛУУС ТЫАТЫН ХАҤААЙЫСТЫБАТЫН САЙДЫТЫГАР БЮДЖЕТТАН КӨРҮЛЛҮБҮТ ҮБҮЛЭЭНИН ТУРУГА (ТЫҤ. СОЛК.)

	Үбүлээһин көрүннэрэ	2012	2013	2014	2013-2014 + -
1	Сорох гос.боломуочуйала- ры салайыы, өйөөһүн	1069,4	1210,4	1157,0	-53,4
2	Т/х салайыы аппаратын ороскуота	12273,6	14455,4	13633,1	-822,30
3	Үт онгоһуутун өйөөһүн	160555,0	133118,0	102241,0	-30877,0
4	Ынах ахсаанын элбэтиини өйөөһүн	68268,0	102200,0	101920,0	-280,0
5	Сибиниһэ интиһигэр	1261,0	999,9	1130,0	+130,0
6	Сылты интиһигэр	783,6	634,9	582,2	-52,7
7	Аһаҥас сиртэ ыһылар оҕуруот аһа	352,0	65,6	221,0	-156,4
8	Хортуоппуй ыһыта	770,0	222,2	718,0	+49,6
9	Күөх ыһыта	2331,0	4453,6	—	-4453,0
10	Бурдук ыһытыгар	2004,9	—	—	—
	Барыта:	298580,0	258621,4	226842,5	31778,5

Хос быһаарыы: 2013-2014сс. туораахтаах култуура ыһытыгар былаан түспэтэр, субсидия көрүлүбэтэр.

А.П. НЕУСТРОЕВА, ТХУ кылаабынай бухгалтер.

Бу хаартыскаа Сылан Улахан Күөлүгэр "Ку-олаас" б/х (сал. П.Д. Трофимов) 2012 сыллаахха туттан киирбит олус сырдык, ыраас, ичигэс хото-нун ис өтүттэн сорҕото көстөр. Ону хайдах туп-пугуй?

2011 с. улууска биллэриллибит тыа хаһаайы-стыбатын сылын программаттар киирсэн туту-тун саҕалаабыт уонна 2012 сыллаахха үлэҥэ кил-лэрибит. Хотон устата 50 м, туората 12 м Баҕа-лара буурунан 3 м ордук диригнэ үүттэнэн түһэриллибиттэр. Ол каннигтэн каркаһа онгоһу-ллубут. Искэ уһун истизинэлэрин аллараа өтүл-лөрө быһа холоон 1,5 м үрдүктээхтик бэрэбинэлэринэн (лафетинан) муохтаан сииллэн онгоһуллубут-тар. Онгон үөһэ өһүөлэрин аллараа өтүл-лэригэр диэри хотон искэ устатын тухары түннүк курдук суотабай поликарбонат дьэи халын теплица ма-тырыааһынан бүрүлүбүт (Хаартыскаа көр) Искэ уһук истизинэлэрэ, ааннар искэ өтүл-лөрө по-лиэтиролуунан бүрүлүн таһыттан эписийдэммит-тэр. Бүтгэ онгоһуута олус судургу, аҕыах маты-рыаал (мас) киирэр, сыбаммат, сырдык, үтүө хо-

СЫРДЫК ХОТОН

тон буолбут. Үйбэр төһөлөөх хотону көрбүтүм, туттубутум, туттарбытым буолуой? Ол тухары маньык сырдык хотону көрө иликтим. Испэр са-ныыр эгит Ити чараас теплица (химия) маты-рыаал итинни туттута буолуо дьэи саныырым. Онтукам сыһа быһылаах Хотонноро ичигэс, вентиляциялаах (турбалардаах) буолан сиигэ су-ох, кураанах бөө.

Маньык устатын тухары поликарбонат кизг түннүктэрдээх хотону Улахан Күөлгэ адэр фер-мер С.С. Макаров туттубут. Онгон Сылан Бөрөти-гэр "Ыадыны" б/х (сал. Ф.Е. Сивцев) эмиз итин-ник хотону букатын даҕаны көннөрү кылааскалаах салапаанынан бүрүтүн кыстаабыта хаһыс даҕаны сыла буолбут үһү. Көрбөтөдүм. Эмиз онно "Бэрэ" б/х баһылыга А.Е. Сивцев улахан сибиниһэтин хотонун онноһуну ыһан баран, арыый уратыла-ах туттутун көрбүтүм. Хотонно сыыр тэллээр ту-рар. Кытыы баҕааларын тас өтүл-лэринэн сонос сулламмыт мастарынан мизтэрэттэн ордуу кэ-кэлэччи ууран баран кэтит, үрдүк кунус курдук буорунаһ астаран (кутан) кэбиспит. Истизини тас өтүтүнэн кэкэллэригэр ханнык баҕарар мас-тар (сонос тигирик, боростуой лафет, халын хар-был, эргэ дьэи (тутуу) маһа барыта барыан сеп эбит. Буору эрэ туттун. Ол буор үрдүнэн өһүөлүгэр диэри эмиз көннөрү салапаанынан ус-татын тухары түннүк онноһун саайыт. Эмиз хото-но олус сылаас, сыбаммыт, сырдык буолбут.

Түмүк Кэтэх бааллар, кыра-обургу баһынай-дар маньык сыбаммат, үчүгэй көстүүлөөх, эргич-чи (искэ устатынан) поликарбонат эбэтэр көннөрү

салапаан түннүктэр-дээн сырдык, чэпчэки сыаналаах, түргэн, судургу онгоһулаах хотоннору тутунаах-хытына букатын сы-ыстарыа, элбэти ба-рыһырыа этигит. Тол-куйданыт.

Аны "Куолаас" хаһаайыстыба туһунан аҕыах тылы суруйдаһына та-быллар. Бу сырдык хотонно 52 төбө аһардас ы-нар ынахтар тураллар. Туруктара үчүгэй. Били-тин 10-тан тахса ынах төрөөбүт. Күннэ центнер курдук үүтү ыһан туттараллар. Ынахтарын турук-тара үчүгэй. Оно аасыт сайын дэлэй эбиз күөх маасатын балэмнээбиттэрэ төһүү буолбут. Сүөһүлэри 3 наемнай үлэһиттэр көрөллөр. Хотон үлэтин Петр Дмитриевич төрөппүт уола, туста ИП-лаах Дмитрий (хаартыскаа) сүрүннүүр.

"Куолаас" баҕалара баһаам, былааннара кизг эбит. Ити сырдык хотон таһыгар 50 төбө сүөһүтэ (ынахха) инвестициялан сагалыы өсө-үчүгэй хотону, үлэһиттэргэ аһаан толору хаач-чылыһылаах оһорор дьыллэри тутарга сананал-лар. Олус үчүгэй! Кизилэри өйөөххэ, кизилэринэн кизг туттуохха! Маньык Петр Дмитриевич, кизг солбулааччыта, уола, эдэр кизг Дмитрий курдук үлэһит, бэринилээх дьон баалларын тухары сүөһүбүт эһиһэтигэр, тыабыт сирэ сайдарыгар

СҮҮНҮНЭН РУЛОН
КҮӨХ МААССА

Бу хайртаскада ааспыт сүүл улууска от-
тоһунунга 2-с миэстэни ылбыт Сылан "Сага
олох" б/х (сэд. В.Д. Макаров) Таба Бастаах диги
Уһун Күүл чугаһыгар, айтан суолун кытылыгар
30 тосгардаах баһыһында бэлэмизэбит эмбээ күөх
маассатын рулоһунун сордолоро көстөдөр.

Көрүрүкхэ дэлиги! Барыта 500-тэн тахса рулогу элгөрбүт. Баксидигини 300 кы ыллахха, биэр сонуктан 150 тоннагаан тахса бөртөхэйи сүөһү аһылытын ылбыт. Олус үчүгүэй! Хомуларыар куотгарбакка, ардахха ылларбакка, сизимэтин ыстахха үүт курдук кобуу сүмэ тахсар камытар быстаран, куурдан баһамызыбыт.

Владимир: «10-ча ынарым төрөөтө. Оттооппар күөч мээска бөдөн ордук эбит. Ынахтарым ууттара бөдөн эбилинчэ. Онтон сыгыга "өлбөт мээг уута" дөбөт курдук буоллаа» — дии астына кээсир. Буолумуна. Нууччалар эттэххэ, "восковой спелыйтар" пийбит бурдуктуну отунан аһаһыска тэннэх буоллаа дии.

Ону мин ааран гүрдөхтүнэ Владимир Дмитриевич ити биэр бааһынаттан куурбутунан бурдук быһаастаах 150 тонна күөх маасаны хомууан кырлары-улажаттары аахтааха 100-кэ сүүһү сыл тахсар айылытын бэлэмнээбит. Эбэтэр итиннэ барытын кырчыга таһаардааха 750 тыһ. солк. түбүгэ та-

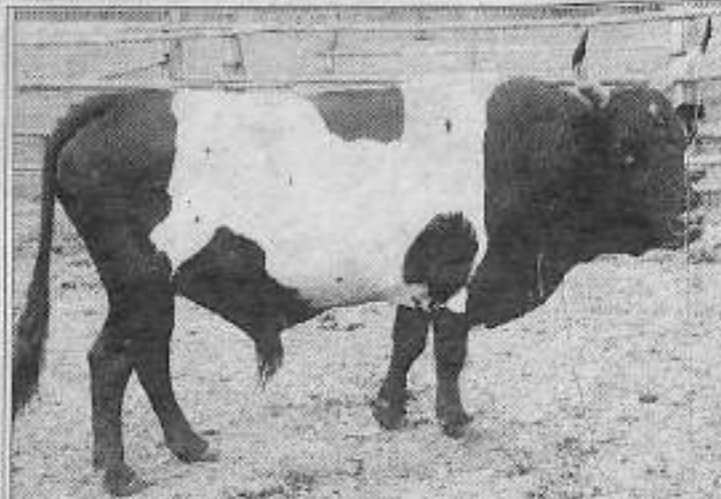
Мална дагтан, эбэн этгэххэ, холобор, 10 сүлхүлээх ыал (бааһынай) баара-суурь 4 гектардаах сүри итгиннэс күүрүлсөн, бааһына онгортон күөх маасса ыстаһына сүлхүлэрин за-дью сыл талааран бароодууксуйа бернүү мэлэа этэ. Онгон кураан, сүт сайһын буолуаһына итти чакырдар Афанасий Филиппов, Николай Кириллин курдук нэсүлүнүн ууну халытан илүүлсүттэринэ, өссө элбэри хомуйара өтүбүл.

"Сага олох" б/х 50-ча ынах, 100-кэ сылгы

сүүхүлэхх улууса биллэр үчүдэй үлэлтэх, обургу хааайыстыба. Ону таһынан В.Д. Макаров сыгы куттаах, улууспут чыһин алхаста көмүскөзөн, кыайылы-хотууну аралыт сүүрүк сыгылары ииттээн дыарыктанарын бары билэбит. Быйыл юни 11 сүүрүтү илгэ туруорар үйү. Бу кыһынын кынышлар турар, алхас аһылыктаах, көрүүлэх-испөлүтэх сыгылар сайынын барыс хонуута, алааска тахсан мэтччыллар бугуу дин саныгырым. Онтуган оннук буолбатах эбит. "Көмүл сырылтахтарына мээни баран, сыгылары кытта букутан хаалар буоллахтара", - дии эгөр хааайын. Ол иһин "Таандара" дии сыгытын баатын таһыгар икки сиргэ 20 гектардаах бааһыны мэтччиргэ анан бурдук ыйар эбит. Олорго хардыр-таары мэтччтөн сайыны туоруудар үйү. Сөгөөх даһанын эбит.

Аны туран, киши ити Таба Бастаах дин өрдөөрүз быраарылтыбыз 30 таалаах бааһынаны Диригент "Дюногей" бааһынай хаһайыстыба (А.Е. Луковцев) "Агро-МТС" -нан сөгөттөрөн ыстарбыт. Эмиз олус сөптөөх быһаарыны. Хас бирдиди кыра-обургу бааһынай арыах гестар ыһыы ыһаары булуук, дүөскэ, барана, саялка булунара проекуота бөрт буолуора. Ол иһин ити "Агро-МТС"-ны өссө күүһүрдүөхкэ, эбии анал сиригин дьарыстанан эвендэлэри. Дьон булуохка.

Түмтүр аасып сайын сыянгыяр күөх үүткөйи-
ни ыһыһа үүтүйдик үлэлэбиттөрүн бөлөктиэх-
ха. Улуу ыһыт эденератын агарын көрүтүн кө-
нүлөр өтөрдүлэр. Онуоха бу "Сага олох" хаһаайы-
тыба сайааһаччыта ВД Макаров, "Тумара" б/х
(А.Н. Алятов) илиини да ысталлар баһаам
үүнүүнү ыһыт бырааттыы Николай, Семен Мама-
ровтар, уода үлэлэрэ холобур буолуохтун! Ол кө-
нү бааһыната, күөх ыһыһа суох эти-үүтү дэлэ-
ппитини өйүлөөтү!

САҒА АТЫЫР ОБУҒУН
САҒА ХАРСЫҒЫТА

"Кылым" хаһыат (23.01.2014) күнүзүндө №-гэр "Титхэх сэхэ орууһун титхэх харсыһыгыта" дээн киһи эрэ соннуйуох, аһынныкы ыстатыйыгыта тахсыбыгыта.

Онно ааспыт үгэ 60-с сымларын сэдэлэньмаларыгар Үөһэо Бүлүү Маҥаас нэһилиэгэр саха боруода сүөһүтүн букатын-
наахтык эһэн, сымэнтээл боруоданан солбуйууларыгар
сөрүтөх Эппиэс диэн саха атырар оҕуһа ордон хаалбытын
туһунан этиллэр. Кини кыйыл эриэн дүүһүнээх, хоророр му-
остаах, кылгас атахтаах, сымтиллибит, харсытынан-хада-
рыннан аатырбыт, мэлдьи айаактыы-мөҥүрүү сымдыар модь-
уоус эбит. Тимирдин ферматыгар балаһан саға улаханнаах
Мааркыс диэн боруода атырар оҕуһа аралыттар. Эппиэс ки-
инэжэ үөрүүн былдытатан, улаханньык кыйахынан, хаста да хар-
сан көрөн кыайтартаабыт. Огуһаа эбэн "саха боруодатын
ууһаһаатын" дизибиттин кииник аттаан кэбиһэн букатын из-
дэллэйтэр. Бааһа сана оһон иһэн "эйбэлэттэн бу айылаах бу-
олдум дизибиттин" Мааркыска муоһунан түһэн харсан көрөн
баран, эмиз хотторор күүсүтүт. Ол кэинэ Эппиэс сүтэн хаал-
быт.

Онтон өр сорус буолан барам, биэр үтүө сайынны кизээ
Элписэ уойан-тогон, түүтэ-өнгө тулсан, айаастан-мөңүрөөн,
айдаан бөрө буолан иһэрэ иһилибит. Бүтэһиктэхтик
быһаарсардыы, бопшуруос төрдүн-тоботун тийээр тирдэн
тэйэрдэн кэлбит сибиингэ биллибит. Одустар бөрт өр
курдьүтөтээн, сирэ-буору сийлиһэн, түптэ күлүн бурдуга-
тан, муусуларын бууһурутан баран утарыта түһүнэн кэби-
спиттэр, дуолан харсыһыы, охсуһуу саралаамыт. Муос тыаһа
өрө лачыгыраан араас албаһы туттан, бөрт өр билигэсип-
тэр. Ол эрэри, кэнниинэн, Мааркыэ ойааһына быдан ула-
хана биллэн барбыт, биэр түбэлтэһэ ойорско түһэн түтүтүр-
астыт уовна муһунан өрө баһан таһааран бүтэйгэ сыбаабыт.
Букатын бүтэриэрин дьон быһаабыттар. Элписэ эройдээх
наһылз туран, туора барбыт, онтон ыла соругта тостон туора
сылдан, күһүн идээһэ буолбут. Ити курдук, Үөһээ Бүлүүтэ
бүтэһик саха атыар одуһа Элписэ оловор түмүстэммит, саха
бородо сүөлүтэ букагыһаахтык эсипбит.

Ласпэгт үгээ 30-с саялагыгтар Сахайбт сиригээр 500 тыйһыгачаттан тахса олохтоох саха борууда сүөһүлэнэ сыл дьыбыһыгт биллэр. Ону оччолорго, өрөбүлүүсүгэй кинигтэн бэйэлэрэ бас билэр сирдэнэн-уоттанын, балагчалыы сүөһүлэнэн, сэнэитийэн эрэр бааһынайдары кулаак оһортоон, баайдарын-дуолгарын биир-бизе харгыта суох быдыгдалаан ылан баран сылыкаа, хаастыргара утаарбыгтарын курдук сэрии кинигтэн саха сүөһүтүн юмари эһии сабыламсыта. О-түмүгэр биллигин республика үрдүнэн Эбээн-Быгантайта, Нам Таастаагар, Амма Лээгитигэр, биһиги Одь-улуумугут Урах Күөрэтигэр эрэ барыта холбоон 1000-тан эрэ тахса саха борууда сүөһүтэ ордон хаалла.

Олортон бу хаартыскада көстөр Үрэх Күөһүгү баар саха бороода атылар огуһун былырын сайын Мэнтири уураар "Чурапчы" кооператив герефорд бороода сүөһүлэригэр илпиттэр. Тыл хаһаайыстыбатын институтун үлэһиттэро уопут (эксперимент) оҕороору. Мэнэригэр, Алмаа улууһун ыккыытылар, 150-ча Краснотярскийтан аралыктыгыт герефорд эт бороода сүөһү 3 сыл сайылаата. Олортон 10-чата атыар оҕус. Бары муоһа сүөх, кылгас атахтыах, эт лахса, быаһаһыны үктүүр сүөһүлэр. Саха огуһа мантан тыйызэт даҕаны биир-бири харсан тулуталаабатах, быһааччыта "быһаһы" кылбыт. Муостуах буолан дьылүтэ гүһүтэлээн, ньириуһун кыйаҕалыыра үһү. Инньэ гынан сит удьуорун хаалларбыт. Бу тохсунньута Хайахсыт Кэтит Күөлүтүгэр барса сырыттаҕына хотон иһигэр үс хас манган эриэннээх ньирийдэр сырса сыччаллаппа.

Оларээри, хомойуох иһин, саха оҕуһун "былаана" уһаабы-
тах. Кэһиэһинен герсфорд атыар суустар хастыы даҕаны бу-
олан көмөлөөн кыайбыттар, көһөһиттэр. Инньэ гынан
үөртөн тэйиччи куттанан-сэргэннэ сылдьарга күһэллибит.
Оннук сырыттаҕына былырыын атырдыах ийытар ити мин
хаартыскаа түһэрдим. Онон саха атыар оҕуһун санча, кэ-
һиэһи харсыһалта бийиккэ Мэҥиэргэ буолуб.

Сотрудники редакции: Ирина ПОНОМАРЕВ

ТЭТТИК СОНУННАР

1. МОСКВАҒА – СЪЕЗКЭ. Ойууһу 20-21 күнүгүгөр Москва Россия фермердэрин 25-с убулуойдэх съезгэра буолан ааста. Барыта 84 регионтан 824 делегат кыгыһна. Ол иһигтан Саха сириттэн тыа хаһаайыстыбатын министри И.И. Слепцов баһылыктаах 49 киһи сырытта. Олор иһигэртэн биһиги улуустан барыта 11 киһи: М.М. Савинна (КМЦ улуһигэ, улуус фермердэрин Ассоциациятын салайааччыта), А.И.Сивцев ("Мындаарайы" ТХПК дириэктэрэ), С.И. Михайлова ("Чакыр" ТХПК председатели), В.В. Смирняков ("Олюкоос" б/х, Төлөй), Н.И. Неустров ("Тоох" б/х, Чакыр), Н.Н. Лыткин ("Кырымах" б/х, Чыапгара), Д.И.Захаров ("Кутас" б/х, Арыыһах), М.С.Седлашцев ("Хахайах" б/х, Мырыта) уонна өдөр фермердэр Гаврил Захаров (Кытаанах), Илья Дыгэевский (Мутудай), Дмитрий Трофимов (Сылан) кыстыннылар.

2. КАДРДАР УЛАРЫЙНЫЛАРА. Улууспут ТХУ-тын начальнигы солбуулаачынан 2 сый үлөз-дөбүт К.К.Неустров Олөн улуунун тыатын хаһаайыстыбатын управлениетын начальнигынан аныан барда. Киини оңотур урут бу үлөз үлөһүн сыйдыбыт. Мындайарыйгын төрүттөш, улуус Муунуарын депутата В.М. Кардашевская аныана. Управление юрифа Р.С.Филатова атын үлөз бар-бытынан юрифаан А.П.Соболев диген эдэр специ-алист үлөз кирида "Чуралчы" ТХПК кылаачынай экономиа А.В.Андросова улуус дыаһалтатын ре-визионной отделыгар специалынан аныана. Ки-инни Хайахсыгын төрүттөш, эдэр экономист М.М.Васильев солбуула.

3. ТУҢАЛАХ СЕМИНАР. Токсуньу 29 күнүгэр ТХМ специалистара Н.Е. Олесева, Ф.Д. Халтанова улуус тыатын хаһаайыстыбатын тэрилтэлэрин үлэһиттэригэр, баһылай хаһаайыста-балар салайааччыларыгар, нэһиликтэр специали-старыгар суот-учуот, отчуот билиуростарыгар се-минар өнөрүдүр. Барыта 60-ча киһи кыстынна.

4 МЭНЭТТЭН УСУПТ АТАСТАНА. Одуушью 3 нүгэр Мэнгэ-Хангалас улуунун байхалыгын сол-йаачы С.С.Потапов, ТХУ начальнигын солбуй-чы Д.Д. Петров, кылаабкынай зоотехник Я.Я. Бо-сов уонча 6 бааһынай хаһаайыстыба баһылык-ра "Чурапчы" ТХПК Хайахастыт Катит Куалутэр-рар гөрөфөрд боруода сүөһүлэри илгити уопутун-та билсэн, санаа атасталаһан бардылар.

5. НҮУРБАҒА, УУС - МАЙАҒА АТЫҢ ТЭШИННЭ. Олунгын 14 күнүгүз кооператив менежер А.К. Поисев салган 1100 бизнесте ыраак урба куоратыгар баран, кооператив 20-ч күрүндас аһын 2 күн атылылаан калтылар. Олунгын 22 күгүз менеджер Игнат Большарай 4 кылдыкхлер Уус-Майага тийин 17 күрүг араас аһын атылалтаһлар. Икки сырылыт бородууксуита маһатык арбылына.

6. ТААТТАЛАР – ЧУРАПЧЫГА. Одууны 25 нүгэр Таатта улууһун тыатын хаһаайыстыба-ны управлениетын начальнига ВМ. Алексеев саа-чыччылаах ТХУ үлэһиттэрэ, нэһиликтэри-и элчиллэстара, барыта 18 көһилэх бөлүгү кэлэн тут атастаһан , көрөн-истэн бардылар. Күннүлэр урапчы" ТХПР объектарылар: контуорада КМЦ нигэр, аһылык комбинатылар, калбаһы, ыраас сыахтарыгар, сир аһылыагы булууска, овопче-нилотипеда, "Алтыс" кафеда сыдыһан биллестилэр, ны таһынан санта кээтотеатры, АИФедотов аа-нан спорткомплексы уода, тутуулары көрдүлөр, күүһүннэн төгүрүк остуол тула мустан санаа-стаһан олус астыһан бардылар.

7. КМЦ-лар – **КЫТААНАХХА**. Службну 21 дүгэр ТХМ субьдир методологической килиин ИЦЦ үлэһитэрэ: Е.А. Антонова-агроном, Н.Т. Вигуров, Оймуон "Тонор" б/х аатырбыт сылыта, тыа хаһаайыстыбатын наукайын кандидаты С.И. Васильева – зоотехник, А.Г. Герасимова – техник, А.В. Колосов – юрист Кытаанах килиннэр тахан "Иһэрдэх" сылы базатыгар ырытылар, Күлэнигэ кэлэн бааһынайдары, эр фермердэри кытта ирө-хоро кэпсэтиилэр, сенар оговорон субь-ама бизирдилэр.

ВЕТЕРИНАРИЯ ИЛДЫИТЭ

«Медицина лечит человека, ветеринария — человечество»

«Сана олох» хаһыанка Чурапчы улуһун ветеринарияда управлениетын анал сыһыарыта

Олунньу 27 күнэ, 2014 сыл, чаппиэр. № 2 (4)

ЭҤЭРЭМНЭН!

Чурапчы улуһун ветеринария управлениетын эр дьоннорун Аса дойдуну көмүскээччилэр күннэринэн итиитик-истинник эбэрдэлиибит! Баһарабыт бука барыгытыгар Сахабыт сириг сааскы салгыныны чэгиэн-чэбдик даруобуйаны, санаттан сана ситиһиллэри, саппаһырат санааны, туһа дыйбат туһууру, убаарабат эрчими, үөрүүкөтүү үктэллэнэн, дьол-соргу тосхоллоһон, үйгү-быйаг олохтон дьоллоохтук-саргулаахтык олорорутугар, сырдыкка тардыһар ыра санааларыт бигэтик, туолалларыгар, үгүс-үтүө түмүктэри, инникигэ эрэли!

Ветеринария управление кэрэ анардара.

ОТЧУОТТУУР — БОЛТОНОТООБУ ВЕТЕРИНАРИЯ УЧААСТАК

специалиста Сардаана Елисеенна Спиридонова ыллылар. Кытыбыт паараларга, учаастак специалистарын тэрээһиннэринэн, барыларыгар анал ааттары кытта өйдөбүнүк бэлэхтэр туттарылыннылар. Күрөс ытыллар кэмгэр сэрэх эбэрдэ нүмэрдэр бизнэри өссө кияргэттилэр.

Мань таһынан бийиги специалистарыт талааннарын көрдөрөр, илгэн кэмнэригэр онорбут оноһуктары дьон-сэргэ көрүүтүгэр, дүүлүгэр быыскалаа туруордулар. Мань бийиги улууска сэдэхтик көстөр өрүс талаһыттан оноһуллубут олоһостору В. А. Оконешинов, уран тарбахтарынан тистит араас баһыы таһастары, быыскалары О. Д. Слепцова уонна айылга кэрэ көстүүлэри хаартысканан дүүһүтэн А. Д. Лукина көрдөрдүлэр.

Кэлэр күннэригэр, оһуола ороһоругар, үүмүүт 2014 сыл бэлэтэ, саха киһитэ сүгүрүт айыы оһотугар аналлаах «Дьөгөһөй оһото — сылыг бараксан» уруһуй күрөс ытылына, кыһыылаһынан иккис кылаас үөрэнээччилэр Айыына Кузьмина буолан, олохтоммут бириги тутта.

Бу тэрээһингэ күөс-көмө буолбут Болтоно нэһилиэгин баһынай хаһаайыстыбаларын салайааччыларыгар, урбааньыттарыгар, Соловьев, Мугудай, Болтоно нэһиликтэригэр, Чурапчы улуһун бонус-аах олохтоо, спорт бэтэрэнигэр М. Д. Крониковка, Болтоно нэһилиэгин социальнай үлэһитигэр О. Н. Ноһгородова, Е. Е. Попова, К. Е. Седалищев дьыа кэргэнигэр барба махталбытын тиздэбит, тус олохторугар дьолу-соргуну баһарабыт.

А. Н. ЯКОВЛЕВА.

Хаартыскаларга: үһүс — ветеран В. А. Оконешинов, үлэ бэтэрэни П. М. Попов; алларда — ветеринар М. В. Плотнова, А. И. Андреев ырыа күрөсөр.

О вступлении в силу Технического регламента Таможенного союза (ТР ТС 034/2013) "О безопасности мяса и мясной продукции"

«Управление ветеринарии с ветеринарно-испытательной лабораторией Чурапчинского улуса (района)» информирует о вступлении в силу с 1 мая 2014 года Технического регламента Таможенного союза «О безопасности мяса и мясной продукции» (ТР ТС 034/2013) (далее — Технический регламент), принятого Решением Совета Евразийской экономической комиссии от 9 октября 2013 года за № 68. Технический регламент разработан в целях защиты жизни и здоровья человека, окружающей среды, жизни и здоровья животных, предупреждения действий, вводящих в заблуждение потребителей продуктов убоя и мясной продукции относительно их назначения и безопасности, и распространяется на продукты убоя и мясную продукцию, выпускаемые в обращение на таможенной территории Таможенного союза.

Согласно Техническому Регламенту процесс производства продуктов убоя должен включать обязательную подготовку продуктивных животных к убоям: они должны подвергаться предубойному ветеринарно-санитарному осмотру и предубойной выдержке в соответствии с требованиями, установленными нормативными правовыми актами государств-членов Таможенного союза. Также необходимо обеспечить идентификацию продуктов убоя и прослеживаемость их перемещения на протяжении всего технологического процесса, соблюдение режимов технологических процессов убоя, применение технологических приемов, исключающих загрязнение поверхности туш мяса.

Лица, выполняющие функции изготовителей продуктов убоя и мясной продукции, продажей такой продукции обязаны осуществлять процессы их хранения, перевозки и реализации таким образом, чтобы данная продукция соответствовала требованиям настоящего Технического регламента и других технических регламентов Таможенного союза.

С вступлением в силу Технического регламента произойдут значительные изменения в организации заготовки мяса и мясной продукции в целом. В первую очередь они коснутся производителей. На территории РФ будет разрешено продавать мясо, произведенное исключительно на специально оборудованных убойных предприятиях, прошедших регистрацию в уполномоченном органе.

Специалисты ветеринарной службы будут не вправе клеймить мясо, и выдавать ветеринарные сопроводительные документы для реализации на продукцию, полученную в результате подворного убоя. Данная продукция может быть использована только для собственного потребления.

В случае нарушения требований Технического регламента виновные лица будут привлекаться к административной ответственности, предусмотренной ст. 14.43 КоАП РФ. Статья 14.43. Нарушение изготовителем, исполнителем (лицом, выполняющим функции иностранного изготовителя), продавцом требований технических регламентов.

[Кодекс РФ об административных правонарушениях] [Глава 14] [Статья 14.43]

1. Нарушение изготовителем, исполнителем (лицом, выполняющим функции иностранного изготовителя), продавцом требований технических регламентов или подлежащих применению до дня вступления в силу соответствующих технических регламентов обязательных требований к продукции либо к продукции процессам проектирования (включая изыскания), производства, строительства, монтажа, наладки, эксплуатации, хранения, перевозки, реализации и утилизации либо выпуск в обращение продукции, не соответствующей таким требованиям, за исключением случаев, предусмотренных статьями 9.4, 10.3, 10.6, 10.8, частью 2 статьи 11.21, статьями

14.37, 14.44, 14.46, 20.4 настоящего Кодекса, — влечет наложение административного штрафа на граждан в размере от одной тысячи до двух тысяч рублей; на должностных лиц — от десяти тысяч до двадцати тысяч рублей; на лиц, осуществляющих предпринимательскую деятельность без образования юридического лица, — от двадцати тысяч до тридцати тысяч рублей; на юридических лиц — от ста тысяч до трехсот тысяч рублей.

2. Действия, предусмотренные частью 1 настоящей статьи, повлекшие причинение вреда жизни или здоровью граждан, имуществу физических или юридических лиц, государственному или муниципальному имуществу, окружающей среде, жизни или здоровью животных и растений либо создавшие угрозу причинения вреда жизни или здоровью граждан, окружающей среде, жизни или здоровью животных и растений, — влекут наложение административного штрафа на граждан в размере от двух тысяч до четырех тысяч рублей с конфискацией предметов административного правонарушения либо без таковой; на должностных лиц — от двадцати тысяч до тридцати тысяч рублей; на лиц, осуществляющих предпринимательскую деятельность без образования юридического лица, — от тридцати тысяч до сорока тысяч рублей с конфискацией предметов административного правонарушения либо без таковой; на юридических лиц — от трехсот тысяч до шестисот тысяч рублей с конфискацией предметов административного правонарушения либо без таковой.

3. Повторное совершение административного правонарушения, предусмотренного частью 2 настоящей статьи, — влечет наложение административного штрафа на граждан в размере от четырех тысяч до пяти тысяч рублей с конфискацией предметов административного правонарушения; на должностных лиц — от тридцати тысяч до сорока тысяч рублей; на лиц, осуществляющих предпринимательскую деятельность без образования юридического лица, — от сорока тысяч до пятидесяти тысяч рублей с конфискацией предметов административного правонарушения либо административное приостановление деятельности на срок до девяноста суток с конфискацией предметов административного правонарушения; на юридических лиц — от семисот тысяч до одного миллиона рублей с конфискацией предметов административного правонарушения либо административное приостановление деятельности на срок до девяноста суток с конфискацией предметов административного правонарушения.

Примечание. Под подлежащими применению до дня вступления в силу соответствующих технических регламентов обязательными требованиями в настоящей статье и статье 14.47 настоящего Кодекса понимаются обязательные требования к продукции либо к продукции процессам проектирования (включая изыскания), производства, строительства, монтажа, наладки, эксплуатации, хранения, перевозки, реализации и утилизации, установленные нормативными правовыми актами, принятыми Комиссией Таможенного союза в соответствии с Соглашением Таможенного союза по санитарным мерам от 11 декабря 2009 года, а также не противоречащие им требования нормативных правовых актов Российской Федерации и нормативных правовых актов федеральных органов исполнительной власти, подлежащих обязательному исполнению в соответствии с пунктами 1, 1.1, 6.2 статьи 46 Федерального закона от 27 декабря 2002 года N 184-ФЗ «О техническом регулировании».

М. В. МАКАРОВ,
ветеринарный врач отдела ВСЗ.

ҮҮНҮҮ-САЙДЫ СҮОЛУНАН

Чурапчы улуулун ветеринарнай-чинчийэр лабораторията 1949 с. оройуон иһинэн бактериологическай лаборатория чугас сытар Таатта оройуонун кытта холбоһуктаах тэриллэбит, ветеринарнай амбулатория дьэтиин иһигэр биһир хос уонна саала хоһу улан үлэтэ сааламыта. Бастагы тэрийэ-эчинэн Саратовскай ветеринарнай институту бүтэрбит Сизенко Дмитрий Иванович буолар, оччолорго кини ветлечебница старшай ветврачын үлэтир. Лабораторияны бастагы төрүтээччи дириэктэр буолбута.

Бу сылларга бастагы бэйэтэ үөрэнэн лаборантканан үлэтир Решетникова (Коркина) Мария Николаевна уолсайа 30-ча сүл, пенсияга тахсынар дьэри үлэтир. Директор кэргэнэ Сизенко Наталья Михайловна эмиз лаборантканан, санитаркаларынан Ильина Прасковья Михайловна, Черныш Евдокия Андреевна, Алексеева Нина Григорьевна үлэтир.

1951 сыллаахха быраастарынан серолог Клепиков Дмитрий Леонидович, лаборантканан Мазина Мария Ивановна үлэтир аастыра.

1952 сыллаахха абыс хостох типовой дьэ тутууга сааланан 1954 сыллаахха бүтэн үлэтир киирбит. Бу республикада бастагы типовой тутуу буолбута оччолорго улахан ситилии этэ.

1956 сыллаахха Омскай ветеринарнай институту бүтэрэн кэлбит Митюшин Владимир Александрович кэргэнинэн Колкина Нина Петровна үлэтир. Нина Петровна бу бириэмэс лаборатория дириэктэринэн үлэтир.

1956-1959 сс. Московскай ветеринарнай санитария институтун бүтэрбит Хабин Равиль Мусавич дириэктэр буолбута. Бу сыл лаборатория иһинэн сыстыганнаах ыарыһы утары охсуһар этэрээт тэрилтэн үлэтир саалабыта, бу этэрээт начальнигынан эмиз Р.М. Хабин үлэтир.

1959 сүл ахсынны ый 31 күнүгэр тахсыбыт 37 №-дээх бирикээһинэн Чурапчы улуулун иһинэн үлэтир ветлаборатория тутунан буолбута. Бу кэмэа Омскай уобаластан ветеринарнай институту бүтэрбит кэргэнини эдэр ыаллар Казакостар кэлэн үлэтир аастыра. Нууча кыһа Казанова Александра Васильевна лаборатория дириэктэринэн ананан наһаа эпизитизэтир, ирдэбиллээхтик үлэтир. Лаборатория буолан туран хас бириккэ кабинет ирдэбилтэ эпизитирир, ыраас буоларын ситистит.

1960 сыллаахха Тулскай уобаластан Москвагабы ветеринар-

Лаборатория үлэтир.

най академияны бүтэрбит ветеринарнай врач идэлээх нууча кыһа Коновалова Клавдия Константиновна бу дойдуга кэлэн кийит буолан Сивцева дьэ араспааннаалан ветеринарнай станцияга серолог, токсиколог бырааһын үлэтир. Кини үлэтир бириэмэтир улууска бруцеллез ыарыһа орду тэийэн турар кэмэ этэ. Үлэтир бэринилээх, ирдэбиллээх, бэйэтин идэтин толору баһылаабыт специалист, эдэр дьэ наһаа кэмелөөх, үтүө сүбэтир этэ. Таһаарылаах үлэтир сыаналанан "За доблестный труд в ознаменовании 100-летия со дня рождения В.И.Ленина" уонна "За трудовое отличие" дьэ мэтээллэринэн наһаааадалаабыта.

Сылтан сыл айы сайдыы суолугар киирэн лаборатория үлэтир тупсан испит, үлэтир ахсаана элбээн, кэмелөөх уларыһыла-ра буолан испиттэр, аныгы ирдэбилтэ эпизитиэр аналитиыр тэриллэр баар буолаллара ситиһилибит. Омскай ветеринарнай институту бүтэрбит Чурапчы улуулун бастагы ветеринарнай быраас Дьячкова Светлана Георгиевна кэлэн Сылтан ветеринарнай уоһастагар сибидиссэинэн аһамыта, кэлин лабораторияга бактериолог, серолог бырааһын үлэтир.

1964 сүл маай ыйтан 1966 сүл тохсунньу 3 күнүгэр дьэри ветеринарнай отдел туруоруунан ветлаборатория директорунан Улан-Удэтир селэхтэ институту кэтэтир бүтэрбит Сметанин Валентин Васильевич ананан үлэтир. Бу сылтан лабораторияга анализ киндэригэр ураты эмл онгоһууга элбэтир, ол курдук эмтээх отторунан араас нэстидары, куртаах, ис ыарыһытар кэмелөөр сохтары, сүөһүнү уотууга туһаныллар ПАБК биһиминиэр онороллор.

1965-1967 сс. Улан-Удэтир тыа хаһаайыстыбатын институтун кыһыл дипломунан бүтэрбит ветврач идэлээх Ксендронов Юрий

Петрович аспирантурага үөрэнэ сылдан доруобуйатын туруунан тохтоон дириэктэринэн ананан кэлбит. Кини биһиллээх бырааһы кэлин ветстанция начальнигынан аһабыта.

1967-1970 сс. дириэктэринэн Сидорова Александра Дмитриевна аһамыта. Кини лабораторияга кылгастык уонна чабылхайдык үлэтир бэйэтин көрдөрбүт, улахан капиталнай өрөмүөнүрү ыһтарбыта, уонан иттиллэр оһохтору кылгастык, лабораторнай кыһылларга туһунан дьэ тутулуубута, кабинеттар өссө элбэх оборудованиеларын аһаччылыбыта. Кэргэнин үлэтирэн ууратаннар, эмиз Амма улуулугар көһөн онно ветеринарнай лаборатория дириэктэринэн, кэлин куоракка Президент аппаратыгар үлэтир.

1970 сыллаахха бактериолог-быраас Дьячкова Светлана Георгиевна бастаан директоры солбуйааччынан үлэтир. 1972 сыллаахха Ленинградка стажировкага үөрэнэн кэлэн, 1972-1978 сылларга, барыта 6 сүл, дириэктэринэн үлэтир. Бу сылларга химико-токсикологическай отдел дьэ аһабыта, химико-токсикологическай Романова Маргарита Афанасьевна кэлэн Сүрдээх грамотнай, биһиллээх, урдук көрдөрүүлээх үлэтир Саха АССР Урдук Сэбиэтин депутатынан талбыта. Кэлин профсоюзнай үлэтир кэстүтэ. Серологическай Сивцева Клавдия Константиновна, ветеринарнай-санитарнай экспертизир Ефремова Ксения Алексеевна үлэтир. Коллектив наһаа элбээх, илээх этэ, элбэх конференцияларга, семинардарга, суботунууктарга кытара.

1979-1984 сс. Васильева Августа Алексеевна ананан үлэтир кэлбит. Бу бириэмэс ветстанция дириэктэр кэстүтэ, сана оборудованилар, аныгы олох ирдэбиллэр сеп түбэтир паровой автокла-

тар кэлбиттэр. Лаборатория специалисттара идэлэрин таһаар урдук этэ. Ол курдук, бактериолог-бырааһын Дьячкова Светлана Георгиевна — Омскай-даабы ветеринарнай институт выпускнигата, токсикологическай Сивцева Клавдия Константиновна — Москвагабы ветеринарнай академия выпускнигата, серологическай Андреева Т.Р. — СГУ выпускнигата үлэтир. Бу сылларга сана иттир котел турбута, дьэ акылаата, кырыска уларыһыта, кабинеттарга косметическай өрөмүөнүр ыһабыта. Улууска сүөһү кенүүн өлүүтэ наһаа элбэх этэ, бруцеллез дьэ ыарыһытан сана босхолоһон улахан контурулга олорбута. 1984 сыллаахха партия оройуоннаабы комитетин уураһынан Васильева Августа Алексеевнаны ветеринарнай станцияга начальнигынан аһабыта.

1984-1988 сс. дириэктэринэн 1982 сылтан токсикологическай үлэтир Сидорова Дьячкова Валентина Гавриловна ананан үлэтир. Быраастарынан Сивцева Клавдия Константиновна, серолог быраас-Андреева Татьяна Романовна, паразитолог-Полов Валентин Гаврилович, лаборанттар Ивановна Мотрена Гавриловна, Бомбосева Евдокия Филипповна этилэр. Сана кадрдар эбиллбиттэр. Серологическай Васильева Ульяна Михайловна, лаборантканан Крюкова Светлана Николаевна, санитаркаларынан Дорофеева Светлана Павловна, Окочешникова Вера Гавриловна үлэтир.

1989-1996 сылларга Макарова Зинаида Алексеевна дириэктэринэн ананан үлэтир. Кини үлэтир кэмизигэр саллаһын дьэ тутулан латаномическай, автоклава, иһигэр сууйар туһунан хостор баар буолбута.

1996 сыллаахтан бу күнэ дьэ дириэктэринэн СР тыатын хаһаайыстыбатын туйгуна, урдук категориялаах ветеринарнай быраас-бактериолог Батарица Аида Николаевна үлэтир. Кинини урдук эпизитиэр, аныгы үлэтир ирдэбиллэр эпизитиэр саллаһынан сыаналыбыт. Биһиз бэриллэр быһааннаах үлэтир бу сыллар тухары туолан республикага биһир бастын, урдук көрдөрүүлээх лаборатория буолбута. Лаборатория биһигин 8 отделлаах — бактериологическай, химико-токсикологическай, серологическай, ветсанэкспертиза, средоварочнай, иктио-паразитологическай, микологическай, санитарно-зоогигиеническая. Барыта 6 ветеринарнай быраас, 4 лаборант, 3 санитар, 1 техническай үлэтир.

Отдел сибидиссэ-быраастарынан үлэтир — Батарица Аида Николаевна — бактериологическай отдел — 28 сүл, онтон 18 сүлүн дириэктэринэн, Васильева

Людмила Юрьевна — химико-токсиколог, 1997 сылтан үлэтир, Сивцева Мария Андреевна — ветсанэкспертиза отдела, 2012 сылтан үлэтир, Давыдова Августа Иннокентьевна — тиктопаразитология отдела — бу эйгэ 24 сүл, лабораторияга 14 сүл, Аржакова Лира Константиновна — серологическай отдел, бу эйгэ 22 сүл, лабораторияга 4 сүл, Ефремова Наталья Александровна — санитарно-зоогигиеническая отдел, бу эйгэ 22 сүл, лабораторияга 18 сүл, Сорокумова Наталья Гавриловна — биохимическай отдел, уолсайа 10 сүл. Лаборанттарынан үлэтир — 39 сүл энкелэ суох үлэтир аһаастаах, СР тыатын хаһаайыстыбатын ветерана Сибирякова Валентина Ивановна, Филиппова Мария Николаевна — 22 сүл үлэтир, эдэр специалисттар — Спиридонова Саргылана Николаевна, Александров Борис Борисович, Санитардар — 18 сүл үлэтир Сазонова Мотрена Яковлевна, Доросова Алена Алексеевна — 8 сүл, Кузьмина Мария Савишна.

Специалисттар үс сыла биридэ хайаан да ИТК-га (идэти урдэти институтка), ЯРВИЛ-га (республикатаабы ветеринарнай лабораторияга), Россия киин куораттарыгар стажировка бараллар, ону таһаар кадрдары научнай-практическай таһымдарын үрдэтир эмиз үлэтир, научнай-практическай конференцияларга кытталар.

2000 с. "Үтүө дьыала" чэрчитинэн 360 кв.м иһэнээх сана мас, кварталнай иттиллээх, канализациялаах лаборатория үлэтир киирбитэ биһигин эргэрэн стандартка эпизиттэспэт, инникитин сана таас лаборатория тутуларыгар туруорсубут.

Россия Госстандартыгар эпизитиэр аккредитацияны, аттестацияны баран, сана оборудованиеларынан аһаһыллан, сыллага ирдэбил күүһүн, чинчийэр үлэтир кэргэн ирдэбиллэр сеп түбэтир ситиһэн үлэтир кэллэ.

Бу күнэги биһиги лабораториябыт сана болдоххо аккредитацияны барарга бэлэмнээр, улууска ынах сүөһү сыстыганнаах ыарыһын суох онорууга, драаттаах этиктэртэн сүтүрүүнү бириэмэтир болсорго уонна диагноһы табак туруорага, тутатына септөөх дьаһаллары ыларга урдук ирдэбиллээх сыал-сорук туруорунан үлэтир. Сүөһүтэн ыһыллар, бэйэ онорон таһаарар уонна тастан киирэр бородуукталарга аһаастыбата өттүнэн иһизкэ куттала суох буолуутун аһаһылаа чинчийи күүскэ ыһыллар. Улуусту онорон таһаарар бородууксуйа экология өттүнэн эпизит суох ыраһын ситиһи ветеринарнай-чинчийэр лабораториябыт бири тутах соруга буолар.

А.И. ДАВЫДОВА,
ветврач-паразитолог.

МОДЬУУН (МИКРОСКОПИЯ)

Модьуун — грибовой, тирикчи баһырдар ыарыһы. Бу ыарыһы сир ахсын көстөр, ол эрэн үксүн куорат энтэр көстөр. Модьуунна сүрүннээн 15 саастагыгар дьэри эдэр дьон ыалдыллар көстөр. Тус бэйэ бодотун көрүмүт буолуу, бэйдэ сүлдэр ыт элбэтир, ону таһаар салгын температуратын үрдэтир бу ыарыһы орду үчүгэйдик-түргэнник тарбаныгар кэмелөөр.

Бу ыарыһы сүрүннээн икки көрүг суолунан тарбаныр контактай — ол эбэтэр ыалды сүлдэр киһиттэн эбэтэр кыһытан сыстыы уонна контакто-бытовой — бу инфекция күнүн ахсын туттар тэриллэринэн тарбаныта буолар. Бастагы ол эбэтэр контактай суолунан сүрүннээн ыалды сүлдэр куоска, ыт уонна борооску тарбаттар. Контакт-бытовой суолунан ыарыһы

сүрүннээн ыалды сүлдэр дьон бэргэтирэн, обществаннай мистэтир бээр кириһиллэринэн, орон таһаһынан, парикмахерскай баттах кырыһы тэриллэринэн бэриллэр.

Билдэбит киһини эбэтэр кыһы кытары алтыһы кэнэ ыарыһы 5-6 нэ-дэтирэн кэстүөн сеп. Аан бастаан бу грибоктар споралара баттахха, тиригэ түстэтирэн бу ыарыһы тарбатааччыта буоларын, ол кэнэ ыарыһы организмна баһынан киирэн сеп.

Бу ыарыһы аһаах тостубут баттахтан уонна кыра хатырыктыыттан ыарахан тирикчиһигэр дьэри сыйдыан сеп. Ыарыһахтар баастарын баттахтарына ыалдыр, баастара кыһылар уонна хатырыктылар, ону таһаар бири-дизэн тарбахтаһылар көстөллөр. Ону кытары кулгаах кэниниэри уонна

кэтэх былнархайдара көбөллөр.

Эмтанини сепке, кэмизгэр саалаахха ыарыһы сүдүргүтүк эмтэнэр.

Профилактика: кэмизгэр уонна үчүгэйдик ыарыһахтар эмтэнээхтэр, ыарыһах дьэ кэргэнэ, оһо саадын иттиллээхчилэр уонна үлэтир чинчийэн көрүүнү барыахтаахтар. Парикмахерскай тэриллэр үлэтир кэргэнээх ыраас чэник буолалларын туһугар. Сүөһү модьууну утары ветеринарнай-санитарнай үлэтир ыһабытаахтаахтар. Оһо саадыгар модьуунна ыалды сүлдэри быт оһолор үстэ аһаахтаахтар үтүөрүтэ биригэнээхтэр.

М.В. СИВЦЕВ,
сыстыганнаах
ыарыһылар
утары үлэтир отдел
ветеринарнай
фельдшер.

Олунньу 13 күнүгэр Чурапчыгабы ветеринарнай лечебницага өтөрүкөн кэстүбэтэх ыарыһах эмтэнэн барда. Бу туһунан лечебница сибидиссэитэн Софронова Евдокия Николаевнатан ыһааластым.

"Үлэ күнэ бэрт интэриһинэй, сэдэх ыарыһахтан сааланна. Лечебницабыгар бири киһи киирэн "Бу эһизкэ ыарыһаа абаллым

СЭДЭХ ЭМТЭНЭЭЧЧИ

ээ", — дьэ танаска тугу эрэ суулаабытын остуолга уурда. Көрбүтүт — маһирга буолла. Бу көтөрү аһаах санаалаах аһаһыт Петр Лыкин федеральной трасса кыһытыттан булбута. Көрдөүнэ суол кыһытыгар туох эрэ көппөрөнүүр үһү. Түһэн көрдүтэ — маһирга. Кыһаан көппөккө сордоно сытарын, кыһаа хааннааһын көрөн тутан ылан Чурапчыгабы ветеринарнай лечебницага аһабыта.

Ханан да түбэстээхтир түбэтир, кыра сокустук соһуйдуубут. Бэйэм 17 сүл үлэтир иттир тухары көрсүбэтэх түбэтир буолла. Килиһим да соһуйбута, кутаммыта көстөр. Төп-төгүрүк, сүрдүк харахтарынан тулатын көртүлүр, төбөтэ эргийэн олорор. Кыһылытыгар хайдах чуһаһыры билбэккэ, кэтээн көрдүтүт. Маһиргабыт абырата кэлбитин билбит курдук, көрсүтүк олордо. Тас көстүүтүтэн

көрдөхкө эдэр көтөр эбит. Сыйыа бэйэ-бэйэтир үөрэнэн, тутан-хабан көрдүтүт уонна эһийитэ, унуох тостууга суох дьэ түмүктэтир. Барахсанна хаанын сууһан-сотон, битэмин уонна үһүнүк дьаһар антибиотик укуллаатыбыт. Ыарыһаа киһизинэ дьылы кэтээн көрдүтүт уонна халлаан хараһаһыта, бүтүнү күнээх геройбутун бүтүн коллективна тыага таһааран ыһабыта. Маһиргабыт барахсан, дьэ бэр кэллим дьэтир, ойуур дьэи көтө турда.

Биһиги тулаһыт эйгэтир үтүө дьыаланы онорон, бары дабыны сирэйдин-харахтын, дууһалынын сырдаан, инникитин үтүөнү-кэрэни оноро сүлдэри бэлэм буолан дьэтир тарбастыбыт дьэ кэргэн түмүктэтир.

А.Н. ЯКОВЛЕВА,
сыстыгана суох ыарыһылар
утары үлэтир отдел
сибидиссэи.

Сыһырыһыта бэлэмнээх Алексей СЛЕПЦОВ.